

Streszczenie w języku polskim

Wojna z lat 1914-1918 niewątpliwie stanowi moment przełomowy w historii. Była to pierwsza wojna totalna i nowoczesna, dotycząca praktycznie wszelkich sfer życia. Wraz z nią nastąpił rozpad dawnego porządku istniejącego od wieków, m.in. koniec epoki wiktoriańskiej w Anglii, upadek Cesarstwa Niemieckiego, rozpad Austro-Węgier czy upadek caratu w Rosji. Doszło do nowego podziału Europy, który przyniósł Polsce po 123 latach niewoli odzyskanie niepodległości. Ten konflikt zbrojny zmienił nie tylko obraz świata, ale i zdekonstruował dotychczasowy obraz wojny, który jest przedmiotem badań w niniejszej pracy. Został on odtworzony na podstawie doświadczeń zawartych w kobiecych przekazach z lat 1914-1939.

Relacje kobiet, które w obliczu konfliktu zbrojnego, jakim była Wielka Wojna, musiały zmierzyć się z wieloma nowymi wyzwaniami jak chociażby utrzymanie domu i podjęcie pracy, opieka nad dziećmi i zapewnienie im bytu, działalność pomocowa czy służba medyczna, niewątpliwie stanowią istotne i wartościowe doświadczenie historyczne, a także źródło uzupełniające dotychczasową wiedzę o pierwszej wojnie światowej i narracje oficjalne. Kobiety te, bez względu na swoje pochodzenie czy przynależność do warstwy społecznej, musiały w mniejszym lub większym stopniu zmierzyć się z trudnościami, które stawiała przed nimi rzeczywistość wojenna. W wielu przypadkach wdzierala się ona w spokojne, szczęśliwe, rodzinne i dostatnie życie, wprowadzając chaos, niepokój i rozpad ich dotychczasowego świata. Często odbierała bliskich, rujnowała domy rodzinne i majątki, pozbawiała poczucia stabilizacji, spokoju i dostatku, a nawet, jeśli nie dotykała bezpośrednio, to była odczuwana poprzez rozmaite ograniczenia i wszelkie niedogodności.

Kobiety mimowolnie stawały się uczestniczkami wydarzeń historycznych, ponoszącymi wojenne ofiary, a ich przekazy obejmują liczne świadectwa czasów, których doświadczyły. Z jednej strony stanowią rodzaj sprawozdań z obserwowanych czy zasłyszanych wydarzeń historycznych, zaś z drugiej utrwalają osobiste doznania, przemyślenia i refleksje narratorek. Jednak za każdym razem stanowią źródło, do którego warto sięgnąć badając problematykę doświadczenia wojennego.

Kobiety opisując obraz wojny zwracały uwagę na różne aspekty. Pierwszym z nich była reakcja na wydarzenia rozgrywające się na arenie międzynarodowej, które stały się przyczyną wybuchu konfliktu zbrojnego o zasięgu europejskim, a następnie światowym. Wiele narratorek podejmowało na ten temat rozległe refleksje i przywoływało wydarzenia polityczne. Ich reakcje na wybuch wojny najczęściej były silnie nacechowane emocjami, przepełnione niepokojem i

strachem o to, co przyniesie przyszłość. Drugą poruszaną kwestią, ściśle związaną z wojną, były działania wojenne, zarówno te odnoszące się do polityki światowej i europejskiej, jak i te lokalne, z najbliższej okolicy. Z wojną i działaniami podejmowanymi w jej toku ściśle związane jest walczące wojsko. Wzmianki na temat żołnierzy wchodzących w skład armii zaborecznych oraz tych tworzących polskie formacje wojskowe również pojawiały się na kartach kobiecych przekazów. Kolejnym poruszonym przez nie problemem była kwestia aprowizacji i ogólna sytuacja ekonomiczna. Na ziemiach polskich, podobnie z resztą jak i na innych terytoriach objętych wojną, pojawiły się komplikacje związane z zaopatrzeniem w żywność, które narastały z miesiąca na miesiąc. Przyczyną takiego stanu rzeczy był oczywiście trwający konflikt zbrojny i związane z nim czynniki jak np. polityka władz okupacyjnych, dezorganizacja rynku pracy, zakłócony przez działania wojenne transport towarów i ich zła dystrybucja, zniszczenie przemysłu i rolnictwa, nielegalny handel i spekulacje.

Niezmiernie ważnym aspektem życia codziennego w okresie I wojny światowej, obok problemów aprowizacyjnych, były wszelkie codzienne zajęcia i obowiązki kobiet. Kwestie te były uzależnione od wielu czynników, m.in. od sytuacji materialnej, pochodzenia czy statusu społecznego poszczególnych autorek, a także tego, czy posiadały potomstwo. Kobiety bezdzietne, niezależnie od sytuacji majątkowej, mogły w pełni skupić się na sobie i swoich obowiązkach, z których najważniejszym była różnego rodzaju wykonywana praca. Kobiety będące matkami nie mogły, tak jak poprzedniczki, niemal w pełni oddać się pracy czy innym zajęciom, lecz musiały swoje życie podporządkować macierzyństwu i wszystkim obowiązkom z niego wynikającym, nawet, jeśli możliwości materialne pozwalały im na posiadanie opiekunek i nauczycieli dla dzieci. Osobną grupę stanowią kobiety, które podjęły decyzję o wstąpieniu w szeregi wojska i pełniły funkcje wywiadowczyń, lekarek i sanitariuszek. Większość czasu spędzały na froncie lub w szpitalach, służąc nie tylko ojczyźnie, ale i drugiemu człowiekowi.

Joanna Gotebiewska

Summary in English

The war of 1914-1918 was undoubtedly a turning point in history. It was the first total and modern war, affecting virtually all aspects of life. It saw the breakdown of the old world order that had existed for centuries, including the end of the Victorian era in England, the collapse of the German Empire, the disintegration of the Austro-Hungarian Empire, and the fall of the Tsardom in Russia. A new division of Europe took place, which brought Poland independence after 123 years of subjugation. This armed conflict not only changed the image of the world, but also deconstructed the existing image of war, which is the subject of research in this work. It has been reconstructed on the basis of experiences described in women's accounts from 1914-1939.

The accounts of women who, in the face of an armed conflict such as the Great War, had to face many new challenges, such as financially supporting one's household and taking up a job, caring for children and providing for them, aid or medical service, undoubtedly constitute important and valuable historical experiences, as well as a source supplementing the existing knowledge about the First World War and official narratives. These women, regardless of their origin or social class, had to face, to a greater or lesser extent, the difficulties posed by the reality of war. In many cases, it broke into their peaceful, happy, and prosperous family lives, bringing chaos, unrest, and collapse to their world. It often took away their loved ones, ruined their family homes and fortunes, deprived them of a sense of stability, peace and prosperity, and even if it did not affect them directly, it was felt through various limitations and inconveniences.

Women involuntarily became participants in historical events, suffering wartime sacrifices. Their accounts include numerous testimonies of the days they experienced. On the one hand, they are kinds of reports on the historical events the women saw or heard about, on the other hand, they record personal experiences and thoughts of the narrators. However, in each case they are a source that is worth reaching for when examining the issues of the war experience.

While describing the image of war, women paid attention to various elements. The first of these was the reaction to the events taking place on the international stage, events that led to the outbreak of an armed conflict on a European, and then a global scale. Many of the narrators reflected on this subject extensively and recalled political events. Their reactions to the outbreak of the war were most often highly emotional, filled with anxiety and fear about what the future would bring. The second raised issue, closely related to the war, was military operations, both those relating to

world and European politics, as well as those related to the local areas. War and the actions taken in its course are closely related to the fighting army. Mentions of soldiers who were part of the invading armies and those who made up Polish military units also appeared on the pages of women's accounts. Another problem they addressed was the question of provisioning and the general economic situation. In the Polish lands, as in other territories affected by the war, there were complications with food supplies, which worsened month by month. The reason for that state of affairs was, of course, the ongoing armed conflict and related factors, such as the policies of the occupation forces, the disorganisation of the labour market, the transportation of goods disrupted by the war and their poor distribution, the destruction of industry and agriculture, illegal trade and speculations.

A very significant aspect of everyday life during World War I, in addition to provisioning problems, were daily activities and duties of women. These issues were dependent on a number of factors, including the financial situation, background or social status of the individual authors, and whether they had children. Childless women, regardless of their finances, were able to focus fully on themselves and their duties, the most important of which was their employment of various kinds. Women who were mothers, unlike their predecessors, could not devote themselves almost entirely to work or other activities, but had to subordinate their lives to motherhood and all the responsibilities arising from it, even if their resources allowed them to have babysitters and teachers for their children. A separate group was the women who decided to join the army and worked in intelligence, or acted as medics and nurses. They spent most of their time on the frontlines or in hospitals, serving not only their homeland but also fellow human beings.

Joanna Górska